

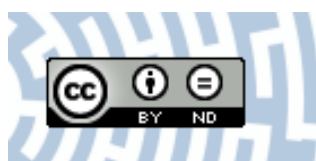

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Koronawirus zmienia język czeski : powstawanie nowych leksemów

Author: Lubomír Hampl

Citation style: Hampl Lubomír. (2021). Koronawirus zmienia język czeski : powstawanie nowych leksemów. "Bohemistyka" Nr 3 (2021), s. 361-372, doi 10.14746/bo.2021.3.7

Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych Polska - Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Koronawirus zmienia język czeski – powstawanie nowych leksemów

Keywords: Czech language, neologisms and neosemantisms, new vocabulary, coronavirus, masks, remote learning, lexical adhesions, formants, word formation, composite, *corona-*, hybrid formation and lexical traces, semantic field

Słowa kluczowe: język czeski, neologizmy i neosemantyzmy, nowe słownictwo, koronawirus, maseczki, nauczanie zdalne, zrosty leksykalne, formanty, słowotwórstwo, złożenie, człon *korona-*, formacja hybrydalna i kalki leksykalne, pole semantyczne

Abstract

The article focuses on newly emerging Czech words (see neologisms and neosemantisms). The reasons for the formation of such lexemes were given and their importance was selectively emphasized. Several examples of creating new lexical and word-formation structures were cited, and problematic linguistic connections from the point of view of political correctness were also specified. New lexical adhesions were narrowed down mainly with the prefix *korona-*, but also words profiling other artifacts or activities were quoted: Czech *rouška* – English *mask*, Czech *distanční vzdělávání/výuka* – English distance learning, Czech *společenský odestup/rozešup* – English social distance, Czech *eRecept* – English e-prescription. etc. Some of these newly created names are experiencing a real renaissance due to the much higher attendance as they have shifted from the periphery towards the center of the language.

W artykule skoncentrowano się na nowo powstających słowach w języku czeskim (patrz neologizmy i neosemantyzmy). Podano przyczyny powstawania takich leksemów oraz zwrócono wybiórczo uwagę na ich znaczenie. Przywołano parę przykładów tworzenia nowych tworów leksykalnych i słowotwórczych oraz wyszczególniono także problematyczne połączenia językowe z punktu widzenia poprawności politycznej. Skupiono się na nowych zrostach leksykalnych głównie z przedrostkiem *korona-*, ale także przywoływano słowa profilujące inne artefakty lub czynności: czes. *rouška* – pol. maseczka, czes. *distanční vzdělávání/výuka* – pol. nauczanie zdalne, czes. *společenský odestup/rozešup* – pol. dystans społeczny, czes.

eRecept – pol. *e-recepta*. itp. Niektóre z tych nowo powstałych nazw przeżywają prawdziwy renesans ze względu na zdecydowanie większą frekwencję, ponieważ przesunęły się z peryferii w kierunku centrum języka.

Wprowadzenie

Według niedawno rozpoczętych i cały czas nieustannie przeprowadzanych badań naukowych w Republice Czeskiej (por. np. bazę danych Neomat¹ lub inne strony wirtualne² dostępne on-line), powstały już dziesiątki, ba nawet setki nowych słów, które jednak nie są neologizmami, na co zwracają uwagę lingwiści. Przybierają one postać neosemantyzmów³.

Przy obserwacji procesów *neosemantyzacji* leksykalnej spotykamy się z sytuacją, że niektóre jednostki leksykalne znacze-

¹ We współczesnym języku czeskim na przestrzeni nadzwyczajnej sytuacji epidemiologicznej powstało prawie 500 nowych słów o różnej frekwencji (przypuszcza się, że w bliskiej przyszłości – jak sytuacja się nie poprawi – będzie ich jeszcze więcej), w których najczęściej wyprofilowany jest leksem *korona* w różnorodnie możliwych kombinacjach, wariantach i formach leksykalnych, uwzględniając oprócz „bazowej” podstawy słowotwórczej dodatkowo przedrostki, przyrostki, końcówki fleksyjne, zrosty, uniwerbizację i multiwerbizację, zapożyczenia (egzotyzację) i przykłady rodzimego zadomowienia (domestykację) itp. (por. <http://www.neologismy.cz/index.php?retezec=korona%2A&prijimam=1&stranka=4&heslar=1>).

² Powstaje również inny wirtualny rejestr, por. <https://cestina20.cz/slovník/> oraz *Český národní korpus* <https://www.korpus.cz/slovo-v-kostce/search/cs/koronavirus>.

³ Inaczej neologizm znaczeniowy. Jest to wyraz/wyrażenie użyte w nowym znaczeniu. Neosemantyzmy powstają wtedy, gdy istnieje potrzeba nazwania nowych rzeczy, zjawisk, nieznanych wcześniej, dla których nie mieliśmy odpowiedniego słowa. Neosemantyzmy są więc jednym ze sposobów wzbogacania słownictwa (por. Janowska, Niewiara 2001, s. 128). Czeska szkoła zaś podkreśla, że „*neosemantizmus* to neologismus vznikající posunem původního významu (rozšíření nebo specializace významu), tzv. *sémantický neologismus*” (Lotko 2003, s. 78). Z punktu widzenia kryterium strukturalnego do neologizmów zaliczane są również neosemantyzmy, jako jednosłowne jednostki (por. Martinčová 1998, s. 14). Takie neosemantyzmy są to „slova s novým významem/významy” (Martinčová 2004, s. 19), traktowane jako połączenie istniejącej starej formy i nowego znaczenia (por. Rangelova 2005, s. 159). Mamy również do czynienia z określeniem *sémantický novotvar*

niowo rozwijają się w relacji z obcojęzycznym środowiskiem, por. kalki i formacje hybrydalne⁴. Źródłem przejmowania nowych wyrazów czy znaczeń leksykalnych w języku czeskim jest przede wszystkim angielszczyzna, która współcześnie jest dominującym środkiem komunikacji międzynarodowej. Procesy neosemantyzacyjne powstałe w wyniku wpływu języka obcego dotyczą przede wszystkim tych leksemów, które mają ponadnarodowy charakter (por. grekę i łacinę). Czasami są oznaczane terminem *europaizmy* (por. Mravinacová 2005, s. 180). Obserwowane przez nas neosemantyzmy w języku czeskim to typowe kalki (Svobodová 2009, s. 39–41 i 101).

W przeciągu niespełna roku powstały takie słowa, jak: *koronakriže, korontěna, koronapacient, koronapa(á)rty, koronakalendář, koronasvátky, koronaprázdny, koronadovolená, koronanákup, koronarekord, koronapozitivní, koronavirusák, koronatest, koronaúmrtí, koronapsychóza, koronarecese, koronatrend, korunáč*. Ze względu na ramy objętościowe niniejszego tekstu wyszczególnić i opisać można wyłącznie niektóre spośród nowych słów, które pojawiły się ostatnimi czasy w języku czeskim w związku z bezpośrednią reakcją na wydarzenia spowodowane aktualną sytuacją dotyczącą pandemii koronawirusowej. Według Michaeli Liškovej z Instytutu Języka Czeskiego Akademii Nauk Republiki Czeskiej (Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky), która zajmuje się badaniem i analizą językową neologizmów, w języku czeskim powstało sporo nowych słów

(Kraus 2007, s. 551). Przeprowadzane analizy różnorodnych przykładów językowych – jak zaznacza Cierpich-Kozieł (2020, s. 104) – prowadzą do wniosku, że zasób leksykalny polszczyzny (ale i innych języków – uwagi własne L.H.) wzbogacił się o wspomniany neosemantyzm *korona*, który występuje w znaczeniach: 1) ‘nowy wirus, koronawirus’; 2) ‘czasy koronawirusa, okres pandemii’. W znaczeniu drugim mamy do czynienia z uniwersalizacją, której skutkiem jest zmiana semantyczna polskiego rzeczownika *korona*.

⁴ Dotyczy to formacji mających charakter hybrydalny, czyli chodzi zarówno o derywaty proste, jak i struktury złożeniowe oraz różnorodne konstrukcje składniowe (kilkuwyrazowe), których elementy pochodzą najczęściej z odmiennych języków. Słownictwo hybrydowe odznacza się nie tylko ciekawą strukturą formalną, ale i etymologią, semantyką i pragmatyką językową.

mających bezpośredni związek z epidemią koronawirusa. Przykłady te rejestrowane są w bazie danych Neomat i gromadzone przez Zakład Współczesnej Leksykologii i Leksykografii (Oddělení současné lexicologie a lexicografie).

Zebrany materiał w bazie Instytutu podlega dalszemu opisowi, aby społeczeństwo miało szerszy ogląd korespondujący z aktualną sytuacją językową i aby można było lepiej zrozumieć metaforyczno-metonimiczne znaczenie nowo powstałych słów, ich właściwą symbolikę, odpowiednią konotację, zhierarchizowane wartościowanie, semantykę zrostów leksykalnych, a także aby użytkownicy mogli się zabawić niektórymi sztucznymi formacjami wyekscerpowanymi ze stron internetowych, tym samym Instytut zwraca uwagę na zabawny charakter języka. Często właśnie za pomocą żartów językowych, eufemizmów obchodzimy czy łagodzimy tabu, „rozbrajamy” trudną rzeczywistość, co jest w zgodzie z charakterem narodowym Czechów. Jak mówi przysłowie: *jiný kraj, jiný mrav – co kraj, to obyčej*.

We wspomnianej bazie danych Neomat umieszczane są cały czas słowa, związane z epidemią koronawirusa rozpoczynające się bądź na literę *k*, tj. *korona* (pożyczką adaptowaną), albo rozpoczynające się na literę *c*, czyli *corona* (pożyczką-cytat)⁵. „Takich wyrazów jest już dużo, a będzie ich w przyszłości jeszcze więcej⁶, ponieważ do bazy danych stopniowo będą dopisywane nowe użycia, jakie odnotowano w komunikacji językowej”, a zwłaszcza w języku mówionym i pisanym, czyli w prasie, telewizji, radiu, ale także na forach internetowych, Facebooku, Instagramie i wielu innych wirtualnych portalach – zaznaczyła Lišková.

⁵ Por. dubletywno-wariantywny zapis graficzny, który jednak nie jest jeszcze skodyfikowany w czeskich *Pravidlách českého pravopisu*.

⁶ Niektóre naturalnie wyjdą z użycia i stopniowo zanikną, podobnie jak to było dawniej: mnóstwo różnych leksemów rozpoczynających się od czeskiej „předpony nebo první části složených slov” (por. Martincová 2004, s. 20), jak np.: *euro-*, *eko-*, *bio-*, *de-*, *re-*, *anti-*, *ultra-* czy *neo-* zanikło. Współcześnie mamy do czynienia z popularnością przedrostka *korona-*, obecnego np. w wielu nowo powstałych słowach trzeciej dekady XXI wieku.

Język czeski *versus* korona

Według czeskiej lingwistki, Michaeli Liškovej, dzisiaj już nikogo nie zaskoczą takie wyrazy, jak: *koronakáza* [dosł. pol. korona zakażenie], *koronaepidemie*, *koronakrize*, *koronadeprese*, *koronapanika*, *koronamánie*, *koronašok*, *koronténa* ‘karanténa kvůli koronaviru’ (kwwarantanna spowodowana przez koronawirus) czy *koronáč* (‘koronawirus’). Aktualną problematykę ujmują również (nominalne i werbalne) połączenia słowne, które jednak w określonych sytuacjach nie zawierają pierwszej części *korona*. Można tutaj przywołać np. nowo powstałą jednostkę językową *škola v pyžamu* ‘sposób nauki na odległość⁷, kiedy zamknięto szkoły z powodu szerzenia się lub rozprzestrzeniania się koronawirusa’.

O bogatej kreatywności w języku czeskim świadczy tworzenie różnych nowych tworów leksykalnych i słowotwórczych z jednakowym znaczeniem. Odnotowano np. synonimiczne wyrazy dla człowieka, który w czasie trwania pandemicznej sytuacji zachowuje się nie tylko nieodpowiednio, ale przede wszystkim nieodpowiedzialnie, z powodu tego, że nie nosi ochronnej maseczki. Używane są takie określenia, jak: *koronaidiot* lub *covidiot*. Warto zwrócić także uwagę na fakt, że wśród nowych słów znajdują się również takie wyrażenia, które, biorąc pod uwagę ekspresję słowną, są trudne do szybkiej realizacji ustnej, a tym samym realizacji owej ekspresji, np.: *koronapokalypsa* (podwójny zrost leksykalny) czy *koronagrilesezona* (potrójny zrost).

Pojawiają się także połączenia językowe, które są problematyczne z punktu widzenia poprawności politycznej. Dotyczy to np. oznaczenia choroby COVID-19 jako chińskiej grypy – *čínská chřipka*. Odsyła to nas do rzeczywistości, w której zachorowanie spowodowane nowym koronawirusem (infekcją) pojawiło się pierwszy raz pod koniec 2019 roku właśnie w Chinach, w miejscowości Wuhan.

⁷ Chodzi o bezpieczne dla wszystkich nauczanie (zwłaszcza z punktu widzenia zdrowia), by potencjonalnie chora osoba nie zarażała wirusem innych.

Neologizmy często powstają pod wpływem ważnych wydarzeń społecznych. Taką ważną kwestią jest dążenie do pofolgowania sobie w czasie pandemii w psychicznie trudnej sytuacji lub poluzowania samemu obowizujących obostrzeń. Zauważono, że np. w komunikacji nieformalnej w sieciach społecznościowych pojawiają się współcześnie przede wszystkim nieliterackie wyrażenia, zabawne słowa oraz leksemy należące do sfery wulgaryzacji językowej.

Jakie więc powstają nowe słowa w trakcie trwania pandemii?

Są to najczęściej zrosty leksykalne (z reguły dwóch rzeczowników) o następującej strukturze: słowem „bazowym” jest leksemem *korona*, do którego dołączony jest element informujący o cesze człowieka lub charakterze zjawiska związanego z pandemią, np.:

- *koronafob*⁸ ‘określenie człowieka, który przestrzega wszystkich ustalonych obostrzeń z powodu strachu przed zakażeniem się koronawirusem, a czasami nawet z tego powodu też panikuje’, ‘osoba panicznie bojąca się koronawirusa’;
- *koronadeprese* ‘depresja człowieka spowodowana koronawirusem’;
- *koronaskeptik* ‘określenie człowieka, który twierdzi, że koronawirus nie różni się od zwykłej grypy’;
- *koronamoda* ‘specyficzny styl ubierania się podczas przebywania w domu np. w czasie kwarantanny’; najczęściej jest to: dres sportowy, duży podkoszulek i papcie – czyli luźne „domowe” ubranie;
- *koronavánoce/koronavelikonoce* – ‘Święta Bożego Narodzenia lub Wielkanocy spędzane w czasie pandemii bez krewnych i przyjaciół’.

⁸ Ponieważ wiemy, że choroba ta powstała w Chinach, w języku czeskim większą frekwencję odnotowano w użyciu zrostu *čínofob* ‘strach przed chińskimi produktami’, gdzie konceptualizowana domena A została przeniesiona pojęciowo na domenę B, dotyczącą choroby, por. ‘strach przed koronawirusem’. Przywołać także można nowo powstały zrost *koronarasismus* ‘uprzedzenie do obywateli, pochodzących z państw, gdzie jest największa liczba zachorowań (Chiny, Włochy, Indie)’. Zaobserwowano przesunięcie metonimiczne *čínská rýmička* (dosł. *chiński katarek*), które często wiąże się z zaobserwowaną ironią. Znane jest także określenie *wuchanvir*, czyli wirus pochodzący z miejscowości Wuchan.

Inne leksemy mają podstawę słotwórczą *koron-* + czeski sufiks. Powstaje wtedy typowy czeski wyraz⁹, z zerową końcówką fleksyjną, np.: *koronáč* ‘choroba koronawirus’, ‘człowiek zarażony koronawirusem’¹⁰, lub *koroňák* ‘koronawirus o nazwie SARS-CoV-2’.

Niektóre wyrazy złożone w języku czeskim zachowują pierwotną grafikę pierwszego członu, np.:

- *coronapanika* ‘chaos, panika powstała z powodu pandemii, wówczas obserwujemy irracjonalne zachowanie niektórych ludzi,’
- *coronanarozeleniny* ‘urodziny spędzone w samotności z powodu kwarantanny lub chorowania na koronawirusa’.

Powstają również konstrukcje adiektywno-substantywny, co jest zgodne z czeską normą i kodyfikacją językową, wówczas przymiotnik znajduje się przed rzeczownikiem, np:

- *koronavirová opona* – [dosł. kurtyna koronawirusowa] ‘zamknięcie granic państwa i ograniczenie ruchu przygranicznego’. Leksem *kurtyna* w byłej Czechosłowacji do 1989 roku miał negatywne konotacje, czyli do rewolucji aksamitnej, kiedy nie można było swobodnie podróżować za granicę, por. czes. *železná opona* – pol. *żelazna kurtyna*;
- *koronovační klenoty* – [fonetycznie bliskie podobieństwo z wyrażeniem *korunovační klenoty*], w której występuje istotne porównanie alegoryczne: królewska korona i berło czy jabłko utożsamiane są z punktu widzenia funkcjonalności z maseczką i respiratorem, por. ‘roušky a respirátory jako ochranné pomůcky před koronavirem (Covid-19)’ – ‘maseczki i respiratory jako pomoce ochronne przed koronawirusem (Covid-19)’.

⁹ Ze względu na fakt, że język czeski jest najbardziej fleksyjnym językiem spośród wszystkich języków Słowiańszczyzny, użytkownicy języka mogą sobie pozwolić na tego typu zabiegi językowe.

¹⁰ Można także użyć konstrukcji (zrostu leksykalnego) *koronavirusák* ‘pacjent z chińskim koronawirusem’, ‘pacjent zakażony/zarażony koronawirusem’.

Nie wszystkie jednak nowe słowa bazują na leksemie *korona* czy są związane z terminem *koronawirus*. Niektóre wykorzystują czeski leksem *rouška* (pol. *maska/maseczka*), np.:

- *rouškovník* ‘slup do wieszania maseczek za darmo’;
- *rouškobudka* ‘miejsce, w którym można bezpłatnie odebrać maseczkę’, najczęściej w tzw. *knihobudkách*;
- *rouškomat* ‘automat, w którym można kupić maseczkę’, ‘urządzenie, w którym można nabyć maseczkę za określoną opłatą’.

Czesi z dużą dozą humoru podkreślają, że będą *vařit rouškovou* (analogicznie jak: gotować inne rodzaje zup, np. *vařit rajčatovou, žampionovou, květákovou, houbovou, zeleninovou* etc.) i tworzą neologizmy na bazie leksemu *rouška* z wykorzystaniem czeskich afiksów, np.:

- *vařit rouškovou* ‘gotować maseczki we wrzątku, żeby je zdezynfekować’;
- *hrát rouškovanou* ‘nosić maseczkę’ [dosł. grać w maseczkową grę];
- *roušičky (šičky roušek)* ‘osoby szyjące maseczki’;
- *naroušitel* ‘człowiek przemieszczający się w czasie koronawirusa w miejscach publicznych bez maseczki’ (gra słowna: *rušit* i *rouška*).

Wśród analizowanych neologizmów spotykamy się również z polisemią, por.: *rouškař* – wyraz derywowany mający w języku czeskim współcześnie aż cztery znaczenia. 1. ‘producent domowych maseczek’, 2. ‘człowiek noszący maseczki’ – przeciwieństwo *bezrouškař*, 3. ‘pracownik wyznaczony do pilnowania, czy ludzie/klienci zakładają maseczki (np. przy wejściu do sklepu)’, 4. ‘orędownik noszenia maseczek jako ważnego działania w trakcie walki zwalczającej epidemii koronawirusową’ – antonim *antirouškař*.

Są to słowa nazywające nowe desygnaty, nowe artefakty lub nowe czynności, ewentualnie dotyczą innowacyjnych znaczeń wykonawców czynności. Podczas ostatniego roku w codziennej komunikacji językowej zdecydowanie wzrosła frekwencja czeskiego słowa *rouška*¹¹.

¹¹ Opisywana maseczka (czes. *rouška*) jest wytworem prac ludzkich, a noszona na twarzy chroni nas i jednocześnie nam przeszkadza (w oddychaniu i również

W trakcie epidemii koronawirusowej powstały liczne słowa na podstawie sytuacji, jaka z dużą intensywnością nieubłagalnie rozwijała się na świecie. Również język czeski natychmiast zareagował na zmiany, które oddziaływały na życie obywateli. Istnieją zwroty, w których niebezpośrednio zostało wyprofilowane słowo *korona*. Chodzi np. o frazem: *vyjít někde/někam na Adama*. Wcześniej zwrot ten oznaczał ‘wyjść gdzieś bez ubrania’. Współcześnie ta forma została przeniesiona na człowieka żyjącego w pandemii i oznacza: ‘przyjść gdzieś bez maseczki’. Widoczna jest tutaj gra słowna: *bez ubrania* vs. *bez maseczki*, tzn. bez ubrania na twarz; zmienił się stanowczo pogląd człowieka na kwestie, co trzeba obowiązkowo ubrać, wychodząc na zewnątrz.

Opisując powstające we współczesnym języku neologizmy czy neosemantyzmy, dochodzimy do wniosku, że w niektórych przypadkach ewidentnie wzbogacają one zasób słownictwa, nawet w formie dubletywniej. Jako przykład można tu przywołać dwa warianty czeskiego wyrażenia: *koronasádlo* i *korosádlo* ‘przyrost podskórnego tłuszczu w czasie kwarantanny koronawirusowej spowodowany zmniejszeniem ruchu’. Powstają również tzw. efemerydy typu pol. *koronalia*¹² ‘zamiennik studenckich juwenaliów, które nie mogły odbyć się ze względu na epidemię koronawirusa’ czy właśnie przy-

komunikowaniu/mówieniu). Jest ona – jak wiele jej użytkowników stwierdza – symbolem codziennej uciążliwości współczesnych czasów, w jakich przyszło nam żyć.

¹² Pierwsza grupa dotyczy zagadnień ewentualnej stabilizacji badanych złożów leksykalnych. Następnie można wymienić drugą grupę, np. *composita*. Występują tutaj nazwy, które pojawiają się szczególnie często podczas określonej czasowo izolacji społecznej, narzuconej ogólnie przez państwo, np.: czes. *koronadovolená* a *koronamaturita* [dosł. *koronaurlop* i *koronamatura*]. Zarówno użytkownicy języka czeskiego, jak i polskiego za pomocą wielu neologizmów nazywali elementy nowej rzeczywistości społecznej, por. np. *koronachaos*. Leksem ten „oswajali” lub „prześmiwali” (por. czes. *koronapohádka* – pol. *koronabajka*) czy określali nawet swoje stany emocjonalne (czes. *koronaidiot* – pol. *koronaświrus*, czes. *koronadeprese* – pol. *koronadepresja*). O ile w przyszłości nie dojdzie do ponownego „zamknięcia kraju” – jak podkreśla Agnieszka Cierpich-Kozieł (2020) –

wolane czeskie *koronasádlo*, które – jak zaznacza Marek Łaziński (por. <https://cwid.uw.edu.pl/wplyw-pandemii-koronawirusa-na-jezyk>) – w języku polskim można by nazwać *koronabrzech*. Widzimy jednak w nich inne profilowanie w procesie translologicznym.

W języku polskim, kiedy zostały zamknięte szkoły i rozpoczęto tzw. „edukację zastępczą”, najpierw pojawiły się określenia *edukacja on-line*, później pojawiła się forma *edukacja na odległość*, która przekształciła się w *edukację zdalną*. W języku czeskim w obiegu było najpierw *vzdělávání/vyučování on-line*, następnie *vzdělávání/vyučování na vzdálenost*, aż w końcu przyjęło się zapożyczenie (konstrukcja przymiotnikowo-rzeczownikowa) *distanční vzdělávání/vyučování/výuka*.

Podobnie sytuacja przedstawia się w związku składniowym pochodzącym z języka angielskiego *social distancing*, pol. *dystans społeczny*, czes. *společenský odstup/rozešup*¹³. W języku czeskim obserwujemy rodzime słownictwo *odstup* w znaczeniu ‘odstęp’, a nie przejęty leksem *dystans*.

Zakończenie

Jednym z zasadniczych celów niniejszego artykułu było zarówno przedstawienie nowych złożań leksykalnych z bazowym członem *korona-*, jak i omówienie ich statusu formalnego z możliwością popogrupowania analizowanych neologizmów z uwzględnieniem realiów życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego,

wiele tego typu jednostek nie wejdzie na stałe do obiegu językowego. Z kolei na stabilizację może mieć szansę grupa trzecia – obejmująca słowa, które przypuszczalnie zapiszą się na kartach światowej historii gospodarczej czy politycznej, np. czes. *koronakrize* – pol. *koronakryzys* czy czes. *koronadiktatura* – pol. *koronadyktatura*.

¹³ W języku czeskim istnieje dobrze rozpropagowane hasło, propagujące zwalczanie koronawirusa. Polega ono na powtarzaniu trzech kluczowych słów, rozpoczynających się w języku czeskim na literę *r*, czyli: *tříkrát r: rouška – rukavice – rozešup* (pol. maseczka – rękawice – dystans).

do których się odnoszą w związku z trwającą już od ponad roku epidemią COVID-19.

Język cały czas się zmienia i dostosowuje się do aktualnej sytuacji. Na podstawie wyżej przytoczonych przykładów można stwierdzić, że do codziennego słownika języka czeskiego weszły takie słowa, jak *pandemie*, *koronavirus*, *distanční výuka*, *rouška*, *lockdown*, *karanténa*, *vir*, *epidémie*. Wyrazy te stosowane są przez wszystkich uczestników komunikacji językowej, czyli od najmłodszego przedszkolaka aż po emeryta seniora. Używane wyrażenia są przez wszystkich właściwie rozumiane i dobrze znane jest im ich znaczenie. Niektóre z tych nowo powstałych nazw przeżywają prawdziwy renesans ze względu na zdecydowanie większą frekwencję (przesunęły się z peryferii w kierunku centrum języka) w porównaniu np. z takimi jak: *služba E.ON zdraví* (pol. *e-zdrowie*); *eRecept*¹⁴ (pol. *e-recepta*); *e-shop/e-obchody* (pol. *e-sklepy/internetowe sklepy*), *zdraví online* (pol. *e-zdrowie*), *telefonické konzultace a telefonické sdělování výsledků* (pol. *teleporady*) itp.

Literatura

- Cierpich-Kozieł Agnieszka, 2020, *Koronarzczywistość – o nowych złożeńiach z członem korona- w dobie pandemii*, „Język Polski” (100), nr 4, s. 102–117. Online: <https://jezyk-polski.pl/wp-content/uploads/2020/09/Artykul82-Cierpich-Koziel.pdf>.
- Janowska Aleksandra, Niewiara Aleksandra, 2001, *Szkolny slovník terminův gramatycznych*, Katowice: Wydawnictwo Videograf II.
- Kraus Jiří a kol., 2007, *Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*, Praha: Academia.
- Lotko Edvard, 2003, *Slovník lingvistických terminů pro filology*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.
- Martincová Olga a kol., 1998, *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů. Díl 1*. Praha: Academia.

¹⁴ Lékařem vystavený *eRecept* je uložen do tzv. Centrálního úložiště elektronických receptů (CÚER) – pol. wystawiona *e-recepta* przez lekarza jest zdeponowana w tzw. Centralnym Rejestrze Recept Elektronicznych. Uwaga także na zmianę rodzaju gramatycznego: w języku czeskim jest rodzaj męski *e-recept*, a w języku polskim mamy do czynienia z rodzajem żeńskim *e-recepta*.

- Martincová Olga a kol. , 2004, *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů. Díl 2*, Praha: Academia.
- Mravínacová Jitka, 2005, *Neosémantizmy vzniklé pod vlivem cizího jazyka*, [w:] *Neologizmy v dnešní češtině*, red. O. Martincová, A. Rangelova, J. Světlá, Praha: Vydavatelství Akademie věd České republiky, Ústav pro jazyk český, s. 180–186.
- Pravidla českého pravopisu, školní vydání včetně dodatku*, 1999, Praha: Vydavatelství Ústavu pro jazyk český ČR, Nakladatelství Fortuna.
- Rangelova Alben, 2005, *Neosémantizmy a neosémantizační procesy*, [w:] *Neologizmy v dnešní češtině*, red. O. Martincová, A. Rangelova, J. Světlá, Praha: Akademie věd České republiky, Ústav pro jazyk český, s. 159–179.
- Svobodová Diana, 2009, *Aspekty hodnocení cizojazyčných přejímek: mezi módností a standardem*, Ostrava: Vydavatelství Ostravské univerzity.

Netografia

- file:///C:/Users/DOM/AppData/Local/Temp/Koronak_neni_kamarad.pdf
- <https://cesky.radio.cz/kovidek-rousicky-rouskomando-koronavirus-obohatil-cestinu-8103372>
- <https://cestina20.cz/slovník/>
- <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3071100-koronavirus-meni-cestinu-vznikly-uzstovky-novych-slov-popisuji-lingviste>
- <https://cwid.uw.edu.pl/wplyw-pandemii-koronawirusa-na-jezyk/>
- <https://edukacja.dziennik.pl/aktualnosci/artykuly/7737856,koronavirus-profesor-bralcyk-nowe-slova.html>
- https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-koronakrize-korontena-koronacneologismy-vedkyne-liskova.A200403_095610_domaci_remy
- <https://cestina20.cz/slovník/> oraz *Český národní korpus* <https://www.korpus.cz/slovo-v-kostce/search/cs/koronavirus>
- https://www.lidovky.cz/domov/koronaut-rouskomil-ci-netkafe-epidemie-korona-viru-meni-v-cesku-slovník-pribyly-stovky-slov.A200429_203142_ln_domov_ele
- http://www.neologismy.cz/index.php?retezec=korona*&nove_hledani=1&prijimam=1
- <https://www.novinky.cz/koktejl/clanek/prymulant-ci-domahnij-pandemie-meni-cestinu-40349463>
- <https://program.rozhlas.cz/cestina-za-casu-koronaviru-8180505>